

บทบาททองในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์

The Role of Gold Deer in the Khon Performance of Ramakian

(Received: May 27, 2024 Revised: August 1, 2024 Accepted: December 2, 2024)

พิชญ์ ยอดเนรแก้ว¹, จินตนา สายทองคำ²
Phit Yodnenkaew, Jintana saitongkum

บทคัดย่อ

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบการแสดง บทบาททอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ การดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย การรับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ การชมวิดีโอวีดิทัศน์การแสดง

ผลการวิจัย พบว่า บทบาททองปรากฏในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ชุดพระรามตามทิวา กล่าวถึงมารีตแปลงกายเป็นทองตามอุบายของทศกัณฐ์เพื่อล่อลวงให้พระรามออกติดตามทอง เป็นโอกาสให้ทศกัณฐ์ลักพานางสีดาไปยังกรุงลงกา มีองค์ประกอบการแสดงคือ บทที่ใช้ในการแสดง ผู้แสดงเป็นตัวพระ มีรูปร่างเล็ก ปราดเปรียวเหมาะกับบท ใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงประกอบการแสดง ประกอบด้วยเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ แต่งกายยืนเครื่องตัวพระสวมศีรษะหน้าทอง รูปแบบการแสดง เป็นลักษณะของการรำติดตามของตัวละครมนุษย์กับสัตว์ กระบวนท่ารำ ประกอบไปด้วย 1. ท่ารำหลัก

¹นักศึกษาศาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

E-mail: arm.my.jung@hotmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ E-mail: krujin@gmail.com

จากเพลงช้า และแม่บท 2. ทำรำที่เป็นการตีบทตามคำร้อง 3. ทำเลียนแบบ
ธรรมชาติ สอดแทรกลีลารูปแบบตัวอักษรด้วยท่าลงวง ทำยืดกระทบ ทำเก็บเท้า
และลีลาการใช้มือทำจีบมือกวาง ท่าก้มตัว ท่าเลี่ยน

คำสำคัญ: กวาทอง บทบาท กระบวนท่ารำ

Abstract

The objective is to study the history, elements, performance styles, and the role of the golden deer in the Ramakien Khon performance. The research was conducted using a qualitative research process from literature review, interview of Thai classical dance expert, and inheritance of dance movements, performance video.

The research results found that The role of Kwang appears in the Ramakien pantomime. Rama Tam Kwang set Maris transformed into a gold deer following the trick of Ravana. To entice Rama to go after the deer. It was an opportunity for Ravana to kidnap Sita and take her to Lanka. There are elements of the show: Chapters used in the show The actor is a small figure. Agile and suitable for the role The Piphat Mai Khaeng band plays for the performance. Consisting of singing songs and Na Phat songs. Dressed in the Buddha's body and wearing a gold deer on his head. Display format It is a form of dancing that follows human characters and animals. Dance patterns included 1) the main moves from Pleng Cha, Pleng Rew, and master tune dance; 2) the moves with recital, natural imitation, long gnuang move applied from demon characters, standing and hitting move, leg keeping move, deer hand imitated move, body bending move, and fur licking move. Performance strategies included 1) preparation: study the roles and understand the character; 2) mood transfer strategies:

facial, eye contact, and feeling expressions; 3) dance strategies: role accessibility, agility, conciseness, and gentleness.

Keywords: Gold Deer, Roles, Dance Movement.

บทนำ

กวางทอง เป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญตัวหนึ่งในการแสดงโขนชุด ลักสีดา หรือพระรามตามกวาง แต่ไม่ได้จัดให้อยู่ในประเภทตัวแสดงโขนพระ นาง ยักษ์ หรือลิง หากแต่จัดอยู่ในประเภทสัตว์ ซึ่งมีลีลาท่ารำในแบบของตัวพระ แต่มีท่าทางที่แสดงกิริยาเป็นกวางเช่น การจับมือกวาง สื่อความหมายกีบเท้ากวาง การวิ่งขอยเท้า การเลียขน และการน้อมตัว รวมทั้งมีท่าที่แสดงถึงความเป็นตัวยักษ์เช่น ท่าลงวงยักษ์ ทำขึ้น เป็นต้น แท้จริงแล้ว กวางทองคือมารีศแปลงกายมา มารีศเป็นยักษ์ผู้ขวย กวางทองจึงจัดอยู่ในประเภทตัวพระ สันนิษฐานว่าครูผู้ประดิษฐ์ท่ารำคงประสงค์จะให้สอดคล้องกับกิริยาท่าทางที่น่ารัก คล่องแคล่วปราดเปรียวตามธรรมชาติของกวาง จึงใช้ท่าตัวพระ หากใช้ท่ายักษ์ ก็คงไม่ทำให้นางสีดาหลงใหล แต่คงจะเกิดความกลัวเป็นได้ Muangbun (2013, p. 63) กระบวนท่ารำกวางทอง ได้รับการสืบทอดจากอดีตมาถึงปัจจุบัน จากบรมครูผู้เชี่ยวชาญในการแสดงโขน-ละคร จากสำนักต่าง ๆ มาสู่กรมศิลปากร โดยมีคุณครูลมุล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ อดีตละครจากสำนักละครวังสวนกุหลาบมาเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนท่ารำให้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอน กระบวนท่ารำจะใช้ท่ารำตีบทตามคำร้องในบทแรก กระบวนท่ารำในเพลงเชิดฉานยึดตามรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเจ้าจอมมารดาทับทิม และหม่อมครูแย้ม เมื่อครั้งอยู่คณะละครวังสวนกุหลาบ ท่านผู้หญิงแฉั่ว สนิทวงศ์เสนี ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยและศิลปินแห่งชาติ อดีตละครจากวังสวนกุหลาบ ถ่ายทอดกระบวนท่ารำให้กับสำนักการสังคีต ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้แสดงของสำนักการสังคีต มีการปรับปรุงท่ารำ รูปแบบการแสดง ให้เหมาะกับการแสดง โดยท่านนำเอาความรู้จากนาฏศิลป์ประเทศต่างๆ บางอย่างมาพัฒนา คิดประดิษฐ์ท่ารำแปลกๆใหม่ ๆ ขึ้นจากท่ารำพื้นฐานที่เนิบช้า ให้งดงาม กะทัดรัดตามแบบแผน Sanitwongseni (2000, p. 44) กระบวนท่ารำกวางทองจึงผสมระหว่างท่ารำตีบทตามคำร้องและท่าธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามท่ารำของกวางทองทั้งสองรูปแบบ มีความน่าสนใจในการศึกษาถึงกลวิธีการรำ ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาท่ารำทั้งสองรูปแบบเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา บทบาท องค์ประกอบ และรูปแบบการแสดงบทบาทกวางทองจากเอกสาร ตำรา และองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย อันเป็นความงามที่ทรงคุณค่าแก่การสืบทอดและจัดเก็บเป็นองค์ความรู้เป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับผู้สนใจจะค้นคว้าข้อมูลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และบทบาทของกวางทองในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการแสดง กวางทองในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารทางวิชาการ

ศึกษาข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ ได้แก่ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการละคร ตำราทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น สื่อบัตร บทละครประกอบการแสดง ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้ สำนักหอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กลุ่มวิจัยและพัฒนาการสังคีต สำนักการสังคีต โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2. การศึกษาภาคสนาม

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ การชมวิดิทัศน์ และ รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำ

2.1 การสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีประสบการณ์ในการแสดงและการสอนไม่น้อยกว่า 20 ปี

- 1) นางสาวเวณิกา บุนนาค ศิลปินแห่งชาติ
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 2) นายวีระชัย มีปอทรัพย์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 3) รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์
ศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 4) นางอิงอร ศรีสัตตบุษย์
ข้าราชการบำนาญ สำนักงานการสังคีต
- 5) นางสาววันทนี ม่วงบุญ
ผู้ชำนาญด้านศิลปะการแสดง สำนักงานการสังคีต
- 6) นางสาวทัศนีย์ ขุนทอง ศิลปินแห่งชาติ
ผู้เชี่ยวชาญคีตศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 7) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎี มีป้อม
ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2.2 การสังเกตจากวิดิทัศน์ การแสดงบทบาททางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ดังนี้

1) วิดิทัศน์การแสดงชุดพระรามตามกวาง แสดงโดยนางสาววันทนี ม่วงบุญในรายการศิลปิน ศิลปะ ศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ พ.ศ.2559

2) วิดิทัศน์การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดรามาวตาร ตอน ลักนางสีดา แสดงโดย รองศาสตราจารย์ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ ณ โรงละครแห่งชาติ พ.ศ.2527

2.3 รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ บทบาททวงทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์

1) รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ บทบาททวงทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตามแนวทางของคุณครูลมูล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย จาก戎ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2563

2) รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำ บทบาททวงทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตามแนวทางของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร จากนางสาว วันทนี ม่วงบุญ ผู้ชำนาญการด้านศิลปการแสดง สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2563

ผลการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา และบทบาทของทวงทอง ในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์

1.1 ทวงกับวัฒนธรรมมนุษย์ ทวง เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ชนิดหนึ่งในอันดับสัตว์กีบคู่ มีขนยาวหยาบ ตัวผู้มีเขาเป็นกิ่งแขนง ตัวเมีย มีขนาดเล็กกว่าและไม่มีเขา กินใบไม้อ่อน หญ้าอ่อนเป็นอาหาร สัตว์วงศ์ทวง มีทั้งทวง เก้ง เนื้อทราย และสมัน พบในป่าได้หลายทวีปทั่วโลก ซึ่งเมื่ออยู่ในเขตเมืองร้อน หรือเอเชียจะพบว่ามีสัตว์วงศ์ทวงที่ใกล้เคียงกับทวงที่ปรากฏในวรรณกรรมคือสายพันธุ์ ทวงดาว หรือ ทวงทอง เนื่องจากทวงดาวมีถิ่นกำเนิดในเอเชียใต้ และมีขนสีทองมีลายจุดขาวบนตัว ซึ่งทวงชนิดนี้เป็นสายพันธุ์ทวงที่สวยงาม และปรากฏอยู่ในตำนาน และวรรณคดีหลายเรื่อง ทวง เป็นสัตว์ที่มนุษย์นิยมออกไล่จับซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่า

ตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ หน้าที่ล่าสัตว์มักตกเป็นของผู้ชาย ด้านหนึ่งก็ทำเพื่อปากท้อง แต่อีกด้านหนึ่งก็เพื่อแสดงความเป็นชาย และยังแสดงถึงภาวะของการเปลี่ยนผ่านจากเด็กไปสู่การเป็นผู้ใหญ่อีกด้วย ซึ่งยังสามารถเห็นได้จากบางสังคมที่ยังใช้ชีวิตแบบสังคมล่าสัตว์หาของป่า หรือเป็นสังคมระดับชนเผ่า (band to tribe) สัตว์บางอย่างที่ล่ามาได้ จะมีการนำเขาสัตว์หรือบางชิ้นส่วนเช่น เขี้ยว มาประดับฝาบ้าน จั่วบ้านบ้าง เพื่อแสดงความเป็นชาย ความเป็นผู้นำ เป็นต้น ในวรรณกรรม วรรณคดี หลายเรื่อง การล่าสัตว์ก็มักจะเป็นกีฬาของกษัตริย์ เช่น วรรณคดีพวกที่ กษัตริย์ล่าสัตว์ตามกวางอะไรพวกนั้น เช่น พระราชมังราย เป็นต้น Krajaechan (2018, Online)

1.2 กวางกับวรรณกรรมการแสดง กวาง เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในบทวรรณกรรมของไทยหลายเรื่อง ทั้งที่ปรากฏในรูปแบบของสัตว์ป่าทั่ว ๆ ไป กับรูปแบบของสัตว์ที่เป็นตัวละครที่มีบทบาทในเรื่อง มีทั้งที่เป็นกวางทอง และกวางดำ โดยมักจะเป็นตัวละครที่ทำให้เกิดการพบเจอกันระหว่างตัวละครในลักษณะของการตามติด ทำให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ของเรื่อง ปรากฏทั้งกวางที่เป็นสัตว์ป่า และกวางที่แปลงกายมา การติดตามกวาง ที่ปรากฏในบทวรรณกรรมนั้น มีหลายเรื่อง ดังนี้

- 1.2.1 กวางดำ เรื่องศกุนตลา
- 1.2.2 กวาง เรื่องสุวรรณสาม
- 1.2.3 กวางทอง เรื่องพระเกียรติรถ
- 1.2.4 กวางทอง เรื่องอิเหนา
- 1.2.5 กวางทอง เรื่องอุณรุท
- 1.2.6 กวางทอง เรื่องรามเกียรติ์

จากการศึกษาพบว่า ตัวละครเอกมีการติดตามกวางที่เป็นกวางแปลงกายมา เพื่อไปพบเจอเหตุการณ์ต่างๆต่อไป ทำให้เกิดเรื่องราว หรือเป็นจุดกำเนิดของเรื่องราว มีเพียงเรื่องศกุนตลา เรื่องสุวรรณสาม

ที่ไม่ใช่กวางแปลงกายและเรื่องศกุนตลาเพียงเรื่องเดียวเป็นกวางที่มีสีกายเป็นสีดำ เรื่องอื่นเป็นกวางที่มีตัวละครแปลงกายมา โดยแบ่งเป็น เทพ และอสูร เรื่องที่มีเทพแปลงกายมาเป็นกวางทอง คือ องค์ปะตาระกาหลา จากเรื่องอิเหนา พระมาตุลี จากเรื่องอุณรุท เรื่องที่มีอสูรแปลงกายมาเป็นกวางทอง คือ ภิมาสูร จากเรื่องพระเกียรติรถ และมารีศ จากเรื่องรามเกียรติ์ โดยจัดแสดงเป็นละคร 5 เรื่อง เป็นการแสดงโขน 1 เรื่อง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุบบทบาทกวางที่ปรากฏในการแสดง

ชื่อเรื่อง	ศกุนตลา	สุวรรณสาม	พระเกียรติธร	อิเหนา	อุณรุท	รามเกียรติ์
ตัวละคร	กวางดำ	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง
ลักษณะตัวละคร	กวางป่า	กวางป่า	ยักษ์แปลง	เทพแปลง	เทพแปลง	ยักษ์แปลง
จุดประสงค์ตัวละคร	เป็นกวางป่า ที่ท้าว ทุษยันต์ไล่ตามจน มาพบนางศกุนตลา	เป็นกวางป่าที่คุ้นเคย กับสุวรรณสาม	ยักษ์กิมาสูร แปลงกายมาล่อ พระเกียรติธราช ให้ตามสัญญา	องค์ประดาธราทล แปลงกายมาล่อ วิหยาสะกัให้ไปพบ รูปวาดนางบุษบา เพื่อให้ยกทัพมา ชิงนาง	พระอินทร์ให้ พระมาตุลีแปลงกาย เป็นกวางทองไปล่อ พระอุณรุท เพื่อให้ ไปเจอนางอุษา เป็นการแก้แค้น	ทศกัณฐ์ให้มารีต แปลงกายมาล่อลง นางสีดาเพื่อให้ พระรามไปตามจับ แล้วทศกัณฐ์ก็จะ ชิงนางสีดากลับ เมืองลงกา
บทบรรยายตัวละคร	เหลือบเห็นกวางดำ ดำกลั้งงามสรรพ สะพรั่งดังเลขา งามเขาเป็น กิงกาญณา งามตานีลรัตนจี คอก่งเป็นวงราววาด	มีมฤคคึกคอลลอย ครุไรโล่ สำราญใจ เร่รื่นชื่นอุรา	รูปทรงสุร่าย ก็กลายพลัน กลับเป็นกวาง สุวรรณอันเรขา สองเขาราว กิงกาญณา สองตาม้ำดำดั่งนิล	แล้วจึงจำแลงแปลง อินทรีย์ เป็นสุวรรณ มฤคคึกคึกเลียบเดิน ตามเนินพนาลัย หมายให้วิหยาสะกั ตามมา	บัดเดียวกลายเป็น กวางทอง ผิวผ่อง พรรณรายฉายฉาน ทางหุซุนเขาพรพรรณ งามล้ำารัณมฤคา เื่องอย่างวงวังแผ่นฝน จู่ใจนออกจากขาย่า	บทวิชาการที่ 1 บัดเดียวก็เป็น กวางทอง ผิวผ่อง พรรณรายฉายฉาน ทางหุซุนเขาพรพรรณ งามล้ำารัณมฤคา เื่องอย่างวงวังแผ่นฝน จู่ใจนออกจากขาย่า

ตารางที่ 1 สรุปบทบาทกวางที่ปรากฏในการแสดง (ต่อ)

ชื่อเรื่อง	ศกุนตลา	สุวรรณสาม	พระเกียรติธิดา	อิเหนา	อุณรุท	รามเกียรติ์
ตัวละคร	กวางดำ	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง	กวางทอง
ลักษณะตัวละคร	กวางป่า	กวางป่า	ยักษ์แปลง	เทพแปลง	เทพแปลง	ยักษ์แปลง
บทบรรยายตัวละคร (ต่อ)	รูปสะอาด ร่าเริงนางสาวงามศรี เหี้ยมหนัมนักสู้มี งานต่งนรีข้าเลื่องอ้าย		ผิวผ่องดังทองมา ทาบทับ พรการะยิบแฉพร เพริศประเสริฐสิ้น ทำจิตดีเยี่ยงค้อยอ กายิน ยืนคอยท่าภูมินทร์ จรัส		มุ่งตรงฝ่าพวงพนา ไปหน้าพลับพลา พระภูมิ	เื่องย่องทำนองดัง หงส์บิน งานสิ้น ทิวสรรพางค์กาย บทพากย์ที่ 6 รูปทรงกมุขมณฑล ก็พลันหาย กลายเป็น กวางทองผ่องศรี เรืองรองผ่องสิ้น ทั้งอินทรี ทั้งมี ต่างขาวาวหิรัญ สองเขามุกดาธุวิเศษ สองเบตริณิลรัตน์ จัดสรร ทำที่เอื้องกราย พรายพรรณ เต้นไป ทางบรรณศาลา

ที่มา: ผู้วิจัย

1.3 กวางทองในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ รามเกียรติ์มีที่มาจากรามายณะของอินเดีย มีเนื้อหาวาดด้วยเรื่องราวของพระนารายณ์อวตารเป็นพระรามลงมาปราบยักษ์ ผู้ซึ่งไม่อยู่ในศีลธรรม เมื่ออารยธรรมอินเดียเผยแพร่เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรื่องรามายณะจึงได้เผยแพร่เข้ามาด้วย ประเทศไทยได้นำเค้าโครงเรื่องหลักมาจากรามายณะฉบับสันสกฤตของวาลมิกิ และได้เพิ่มเติมเรื่องราวให้สนุกสนานและสมบูรณ์จากฉบับของวิษณุปุราณะ หนุมานนาฏกะ รามายณะฉบับต่าง ๆ ในอินเดีย กวางทอง ที่ปรากฏในเรื่องรามเกียรติ์นั้น อยู่ในตอนที่ทศกัณฐ์ออกอุบายให้มารีศแปลงกายเป็นกวางทองไปล่อนางสีดา ที่อยู่อาศรมในป่ากับพระรามและพระลักษมณ์ ให้นางสีดาหลงใหล แล้วอ้อนวอนให้พระรามไปตามจับ เมื่อพระรามออกไปตามจับกวางทอง ทศกัณฐ์จึงแปลงกายเป็นฤๅษีเข้าไปลักพานางสีดามาไว้ในกรุงลงกา

1.3.1 ลักษณะเดิมของตัวละคร กวางทอง ในเรื่องรามเกียรติ์ คือ ยักษ์ตนหนึ่ง ชื่อมารีศ แปลงกายมาตามบัญชาของทศกัณฐ์ นาคะประทีปได้กล่าวถึง มารีศ ไว้ในหนังสือ สมญาภิธานรามเกียรติ์ไว้ดังนี้ มารีศ คือรากษสแห่งลงกา ลูกของนางกานาสูร หน้าสีขาว ทรงมงกุฎยอดสามกลีบ เป็นน้องของสวาหุและมีศักดิ์เป็นน้าของทศกัณฐ์ มีเมียชื่อนางเจษฎา มารีศมีความกตัญญูต่อมารดาของตน เมื่อทราบว่ามารดาคือนางกานาสูรถูกพระรามกุมารสังหารเมื่อคราวนางกานาสูรไปก่อวณพระฤๅษีสวามิตร มารีศและสวาหุจึงตามไปแก้แค้นเพื่อสังหารพระราม พระลักษมณ์ สวาหุถูกพระรามสังหาร ส่วนมารีศซึ่งรบกับพระลักษมณ์เลือบเห็นพระรามมีสีกร ก็ตกใจด้วยทราบว่า เป็นพระนารายณ์ จึงรีบหนีไป หลังจากหลบหนีพระรามกลับมาลงกา มารีศก็ไปบวชถือศีลอยู่ในป่า ทศกัณฐ์ คิดกลอุบายล่อลวงนางสีดาได้จึงนึกถึงมารีศ จะให้มารีศแปลงกายเป็นกวางทองไปล่อลวงนางสีดา มารีศได้ยินชื่อพระรามก็พยายามห้ามทศกัณฐ์โดยกล่าวว่า “การเป็นศัตรูกับพระราม หมายถึงการสละชีวิต Poolsap (2007, p. 81) เพราะครั้งหนึ่งมารีศก็เกือบถูกพระรามสังหาร

เหมือนที่พระรามสังหารสวาหุได้ เมื่อตัดทอนไม่สำเร็จ มาริศจึงต้องแปลงกายตามกลอุบายของทศกัณฐ์ มาริศจำใจแปลงกายเป็นกวางทองตามกลของทศกัณฐ์ ด้วยมาริศไม่สามารถปฏิเสธได้ เพราะหากปฏิเสธตนและหมุ่ยักษ์จะต้องเดือดร้อน เพราะทศกัณฐ์ หากตนต้องตายขอตายด้วยอาวุธของพระรามจะดีกว่า Poolsap (2007, p. 81)

1.3.2 ลักษณะหลังแปลงกาย หลังจากมาริศรำยมนต์แปลงกายแล้วก็กลายร่างเป็นกวางทอง เพื่อไปล่อลวงนางสีดาให้หลงใหลอยากได้มาเลี้ยง ทศกัณฐ์เมื่อเห็นมาริศแปลงกายเป็นกวางกายเป็นสีทอง เขาเป็นกิ้งสวงามดั่งมุก ตาดำดั่งนิล หูเหมือนกลีบบัว ปากและเท้าแดง สวงามน่ารัก ก็ชื่นชมยินดี จึงสั่งมาริศให้ไปทำตามกลของตน มุ่งตรงไปยังที่อยู่ของนางสีดาทันที โดยทำที่เป็นเดินผ่านหน้าศาลา ส่งเสียงร้องเพื่อให้นางสีดาหันมามอง และผาดโผนไปมา

ภาพที่ 1 ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปกวางทอง

จากกระเบื้องวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

1.3.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการแปลงกาย มาริศแปลงกายเป็นกวางทองเพื่อไปล่อลวงให้นางสีดาหลงใหล ทำให้นางสีดาทูลอ่อนวอนพระรามให้ออกไปตามจับกวางทองมาให้ แม้พระลักษมณ์จะทูลทัดทานพระรามเห็นนางสีดาเศร้าโศกา รำให้เพียงจะขาดใจตาย ก็จำต้องออกไปตามจับกวางทองมาให้นางสีดา ก่อนออกไปตามจับก็สั่งให้พระลักษมณ์อยู่เฝ้านางสีดาไว้ให้ดี อย่าให้อันตรายมาสู่นางสีดา พระรามออกจากบรรณศาลามาตามจับกวางทอง ตามคำอ่อนวอนนางสีดา มาริศเมื่อเห็นพระรามออกจากบรรณศาลามาตามจับตน ก็ทำทีเป็นแผ่นโผนผ่านหน้าให้พระรามติดตามมา พระรามติดตามกวางทองมาจนเข้าป่าลึกก็สังเกตเห็นกวางตัวนี้เป็นยักษ์แปลงกายมา จึงแปลงศรไปต้อนกวาง มาริศล้มลงก่อนสิ้นใจจึงร้องเป็นเสียงพระรามตามกลอุบายของทศกัณฐ์ ให้พระลักษมณ์ออกมาช่วย

ภาพที่ 2 ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปพระรามแปลงศรต้อนกวางทอง
จากกระเบื้องวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

2. ศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการแสดง กวางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์

2.1 บทที่ใช้ในการแต่ง การแสดงโขน-ละคร สิ่งที่สำคัญที่ทำให้ทราบเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดหมายปลายทาง ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องที่แสดงในตอนนั้นก็คือบทละคร บทละครจะประกอบไปด้วย บทเจรจา บทบรรยายฉาก บรรยายเครื่องแต่งกาย เหตุการณ์และอารมณ์ของตัวละคร บทตัวเอกมักขึ้นต้นด้วยคำว่า เมื่อนั้น บทตัวรองขึ้นต้นด้วยคำว่า บัดนั้น หรือการขึ้นต้นตอนสำคัญจะขึ้นต้นด้วยคำว่า มาจะกล่าวบทไป การขึ้นต้นฉากจะขึ้นต้นด้วยคำว่า ครั้นถึง นอกจากนี้ยังมีบทลงสรงทรงเครื่อง บทชมรถ ชมม้า เพื่ออวดฝีมือตัวเอก บทละครที่ใช้ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามตามกวางนี้ กรมศิลปากรได้นำบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาปรับปรุง โดยมีการแต่งบทขึ้นใหม่มาต่อท้ายจากบทพระราชนิพนธ์ บางครั้งก็นำบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมาใช้ และบางครั้งก็นำบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาใช้ทั้งหมด ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่ และเวลาที่ใช้ในการแสดงที่จะเลือกใช้บทมาใช้ให้เหมาะสม

จากการศึกษาพบว่าบทที่กรมศิลปากรใช้ในการแสดงมีหลายรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงบทพระราชมตามกวางในแบบต่าง ๆ

ลักษณะของบท	บทพระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ 1	บทพระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ 6	บทกรมศิลปากร ปรับปรุง
บทเปล่งกาย	บัดเดียวก็กลายเป็น กวางทอง ผีผ่อง เพียงเทพเลขา สองเขาดั่งแก้วมุกดา สองตาดั่งดวงมณีนิล สองหูตึงกลีบบุษบัน สี่เท้ายืนยันผ่นผิน เยื้องย่องทำนอง ดั่งหงส์บิน งามสิ้น ทั่วสรรพางค์กาย	รูปทรงกุ่มก้นท์ ก็พลันหาย กลายเป็น กวางทองผ่องศรี เรื่องรองผ่องสิ้น ทั้งอินทรี ทั้งมี ต่างขาวราวหิรัญ สองเขามุกดาตวิเศษ สองเนตรนิลรัตน์ จัดสรร ทำที่เยื้องกราย พรายพรรณ ตรงไป ยังบรรณศาลา	รูปทรงกุ่มก้นท์ ก็พลันหาย กลายเป็น กวางทองผ่องศรี เรื่องรองผ่องสิ้น ทั้งอินทรี ทั้งมี ต่างขาวราวหิรัญ สองเขามุกดาตวิเศษ สองเนตรนิลรัตน์ จัดสรร ทำที่เยื้องกราย พรายพรรณ ตรงไป ยังบรรณศาลา
บทติดตาม	เมื่อนั้น พระตรีภูวนาทนา เลี้ยวไล่สุวรรณมฤคา โดยแถวแนวป่าพนาลี พระเร่งรีบติดตาม กวางไป จนอุทัย ร้อนแรงแสงสี พิโรธโกรธกริ้วดังอัคคี ภูมีขึ้นศรจะรอนราญ	เมื่อนั้น พระระฆังศรทงสวัสดิ์ รัศมี ต้อยตามสุวรรณ มฤคิเข้าที่ป่าขุสงัดคน ครั้นจะดักจับเป็น เห็นไม่ได้ ครั้นจะ ตามต่อไปไม่เป็นผล จึงจับศรสิทธิ์ฤทธิรณ ภูวดลก็พาดแผลงไป	รามติดตามติด ชิดกระชั้นกวางผ่น ล่อเล่นแผ่นผยอง ธ ยังกวางเยื้อง ข้าเลื่องมอ โลดล่ำพองเหยา ยอล่อรามินทร์ พระแลเล็งเฟงพินิจ ผิดสังเกต ทรงเดช จับศรศาสตร์ พาดคันศร นำวเหนี่ยวด้วย พลึงทั้งกายินทร์ ถูกกวางคืบวางวาย กลายเป็นมาร

ที่มา: ผู้วิจัย

2.2 ผู้แสดง

กวางทอง เป็นตัวละครที่มีความสำคัญในตอนนี้ ซึ่งเป็นยักษ์มารีศแปลงกายมา มารีศเป็นยักษ์ผู้ชาย กวางทองจึงจัดอยู่ในประเภทตัวพระ หรือกวางตัวผู้ ซึ่งในธรรมชาติ สัตว์ตัวผู้จะสวยกว่าตัวเมีย เหตุที่ทำร่าเป็นแบบตัวพระ สันนิษฐานว่าผู้ประดิษฐ์ทำร่าคงประสงค์จะให้สอดคล้องกับกิริยาท่าทางที่น่ารัก คล่องแคล่ว ปราดเปรียวตามธรรมชาติของกวาง หากใช้ท่าทางแบบยักษ์คงจะเกิดความน่ากลัวมากกว่าความน่าเอ็นดู Muangbun (2013, p. 63) ผู้แสดงในบทนี้ จึงต้องใช้ผู้แสดงที่เป็นตัวพระ

ผู้แสดงที่เป็นตัวพระ จากหนังสือขน ของนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบายไว้ว่า คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปหน้าสวย จมูกสัน ลำคอโปร่งระหง ไหล่ลาด พองาม ช่วงอกใหญ่ ลำตัวเรียว สะเอวเล็ก สะโพกผาย ช่วงแขนและช่วงขา สมส่วน Yupho (1996, p. 144) จากการสัมภาษณ์ นอกจากผู้แสดงจะต้องมีพื้นฐานตัวพระและรูปร่างเล็ก ปราดเปรียว คล่องแคล่วในการรำแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนในการฝึกซ้อมและจดจำกระบวนท่ารำได้อย่างแม่นยำ และต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง สามารถแสดงได้ทั้งผู้ชาย (โขนพระ) และผู้หญิง (ละครพระ) ทั้งนี้ต้องมีรูปร่างที่เล็กกว่าผู้ที่รับบทพระราม

ภาพที่ 3 กวางทองใช้ผู้ชายแสดง (โขนพระ)

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

ภาพที่ 4 กวางทองใช้ผู้หญิงแสดง (ละครพระ)

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

2.3 เครื่องดนตรี

การแสดงโขน ใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงประกอบการแสดง แต่เดิมมีแต่เพียงวงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงประกอบการแสดง ทั้งโขนและละคร ซึ่งประกอบไปด้วย ปี่กลาง ฆ้องวง กลอง ตะโพน สมัยต่อมาจึงมีการเพิ่มเครื่องดนตรีและปรับขนาดวง เป็นเครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่ ขนาด ของวงดนตรีขึ้นอยู่กับสถานที่แสดง การแสดงโขน แต่เดิมวงดนตรีบรรเลงเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ ต่อมาเมื่อเกิดการแสดงโขนโรงในที่ที่มีการนำบทขับร้องมาจากละครในเข้ามาประกอบการแสดงโขน วงปี่พาทย์จึงเปลี่ยนเครื่องดนตรีคือ ปี่กลาง เป็นปี่ใน เพราะเสียงกลองนั้นสูงไป ไม่สะดวกแก่เสียงร้อง Yupho (1996, p. 160) จะใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ หรือเครื่องใหญ่ก็ได้ โดยเลือกใช้ให้เหมาะสมกับโอกาสของงาน และสถานที่จัดแสดง

2.4 เพลงขับร้อง

ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ในตอนนี้ มีบทละครสำหรับร้องประกอบ เพื่อบรรยายถึงสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในการแสดง เฉพาะบทบาทของตัวกวางทองนั้น มีบทร้องที่ใช้ประกอบ 2 เพลงด้วยกัน คือ เพลงแขกไพร และเพลงทะเลบัว

2.4.1 เพลงแขกไพร

ใช้ในการอวดความงามในการแปลงกายเป็นกวางทอง

2.4.2 เพลงทะเลบัว

ใช้ประกอบการแสดงในบทที่ตัวละครโกรธเกรี้ยวกราด ใช้ในตอนพระรามตามติดกวางแล้วจะแปลงศรไปยังกวางทอง

2.5 เพลงหน้าพาทย์

มีเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงในชุดนี้ 4 เพลง ได้แก่ เพลงร่ำ เพลงเชิดฉิ่ง เพลงเชิด และเพลงเชิดฉาน

2.5.1 เพลงร่ำ หรือร่ำลาเดียว

ในการแสดงพระรามตามกวางนั้น เพลงร่ำในตอนต้น ใช้กับการแปลงกายของมารีศเป็นกวางทอง กวางทองจะวิ่งออกมาจากโรง ในตอนท้ายจะเป็นการแปลงศรของพระราม

2.5.2 เพลงเชิดฉิ่ง

ในการแสดงพระรามตามกวางนั้น ใช้แสดงท่ารำ ที่เป็นกิริยาอาการตามธรรมชาติของตัวละคร อวดความงามของร่างกาย แล้วเดินทางไปยังบรรณศาลา

2.5.3 เพลงเชิด

ในการแสดงพระรามตามกวางนั้น ใช้ในตอนพระราม ออกตามกวางทอง

2.5.4 เพลงเชิดฉาน

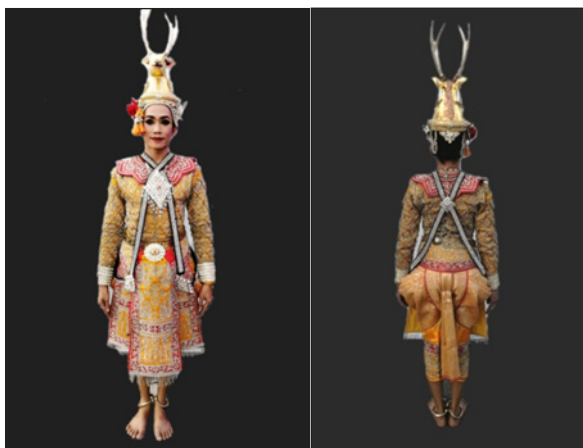
ในการแสดงพระรามตามกวางนั้นใช้ในการไล่จับตามติดของตัวละครพระรามและกวางทอง

2.5.5 เพลงลา

ใช้ในความหมายว่า ตัวละครมาถึงที่แล้ว รูปแบบของสำนักการสังคีต ไม่ปรากฏเพลงลา

2.6 เครื่องแต่งกาย

การแสดงโขน เป็นการแสดงชั้นสูงของไทย จึงรวมความงามของงานประณีตศิลป์ทั้งบวรรัตนกรรม เพลงดนตรี ฉาก หัวโขน และรวมถึงเครื่องแต่งกาย กวางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์นั้นคือมารีศ ผู้เป็นยักษ์แปลงกายมา ทำร้ายเป็นแบบตัวพระ ชูดยีนเครื่องที่ใส่จึงเป็นชูดยีนเครื่องพระ และตัวกวางนั้นมีสีทอง ชูดจึงเป็นสีเหลืองทอง แขนยาวแทนสีกาย นุ่งผ้าแบบจีบโจงหางหงส์ สวมศีรษะหน้ากวาง

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายกวางทอง ด้านหน้าและหลัง

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

2.6 รูปแบบการแสดง

รูปแบบการแสดงในการแสดงชุดพระรามตามกวางนี้มีรูปแบบการแสดงอยู่ 2 รูปแบบ คือรูปแบบที่ 1 เป็นการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามตามกวางหรือลักสีดา และรูปแบบที่ 2 เป็นการรำคู่ชุด รำพระรามตามกวาง

2.7 กระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของกวางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ 2 รูปแบบ ดังนี้

2.7.1 รูปแบบของคุณครูลมูล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย จากรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระบวนท่ารำเป็นการตีบทตามคำร้อง ท่ารำเพลงช้า ท่ารำในแม่บท และมีท่าเลียนแบบท่าทางธรรมชาติ สอดแทรกลีลาด้วยกัณฑ์ด้วยท่าลงวงยักข์ ท่าเก็บ ท่าขึ้น ในเพลงหน้าพาทย์เชิดฉานจะเดินเป็นวงรี ตามความยาวของเวที ลักษณะมือใช้มือลักษณะเดียวคือท่ามือกวาง

2.7.2 รูปแบบของท่านผู้หญิงแผ้ว สนิทวงศ์เสนี (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร จากนางสาววันทนีย์ ม่วงบุญ ผู้ชำนาญการด้านศิลปะการแสดง สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระบวนท่ารำเป็นการตีบทตามคำร้อง ที่มีท่ากิริยาธรรมชาติผสม สอดแทรกลีลาท่ายักข์ในท่าลงวงยักข์ ท่ายึดกระบพ ท่าเก็บ ท่าขึ้น ในเพลงเชิดฉานจะมีการเดินตามเวที และมีการวิ่งววน หลอกล่อพระราม

จากการศึกษา พบว่ากระบวนท่ารำกวางทอง มีโครงสร้างท่ารำดังนี้

1) ทำรำตีบทตามคำร้อง เช่น

บทร้อง รูปทรง

บทร้อง ก็พลันหาย

บทร้องทั้งมีต่างขาว

ภาพที่ 6 ทำรำตีบทตามคำร้อง

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

2) ทำรำจากเพลงช้า แม่บท เช่น

ท่าเยื้องกราย บทร้องทำที่ ท่าฉุยฉาย
เข้าวัง บทร้องเยื้องกราย ท่ากวางเดินดง บทร้องชิดกระชั้น

ภาพที่ 7 ทำรำจากเพลงช้า แม่บท

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

3) ทำรำเลียนแบบทำธรรมชาติ เช่น

ทำเลียน

ทำเบิ่งมอง

ทำวิ่ง

ภาพที่ 8 ทำรำเลียนแบบทำธรรมชาติ

ที่มา: (Yodnenkaew, Photographer, 2023)

กระบวนทำรำกว้างทอง ในชุดพระรามตามกวาง ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง จากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งปรากฏในหลักสูตร การเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และ สถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีการเรียนการสอนด้านนาฏศิลป์ไทย ซึ่งกระบวนทำรำ พระรามตามกวางนั้น ต่างจากกระบวนทำรำของการติดตามในชุดอื่น ๆ เช่น พระลอตามไก่ ย่าหรีนตามนกยูง กล่าวคือ เป็นกระบวนทำรำระหว่างตัวพระ กับตัวพระ ใช้ทำนองเพลงเชิดฉานในการติดตาม และจบด้วยกวางทองถูกศร ของพระรามถึงแก่ความตาย สิ่งสำคัญของผู้แสดงคือ ต้องฝึกซ้อมให้เข้ากับ คู่ของตน คือพระราม ตามท่วงทำนองเพลง และต้องรับลูกศรที่พระราม แผลงศรมาให้ได้ ซึ่งผู้แสดงจะต้องฝึกซ้อมรับลูกศรจนเกิดความชำนาญ และแม่นยำ และการรู้จักผ่อนลมหายใจ เมื่ออยู่ในท่ารำหันหลัง เนื่องจาก กระบวนทำรำกว้างทอง จะใช้กำลังในการรำมากกว่าปกติ เพราะมีทั้ง การก้มตัว ย่อขา เก็บ กระโดด วิ่ง และใช้มือกวางอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดอาการเมื่อยล้าได้ และต้องทำความเข้าใจในบทบาทของตัวละคร

ที่ต้องแปลงกายมาหลอกล่อพระรามให้ตามจับ นางสาววันทนี ม่วงบุญ กล่าวว่า “ต้องแสดงสีหน้า ท่าทาง ให้เห็นชัดว่าเป็นการหลอกล่อ ให้คนดูรู้สึกให้ได้” ดังนั้น การฝึกปฏิบัติในบทบาทกว้างทอง นอกจากฝึกกระบวนท่ารำแล้ว การใส่อารมณ์ให้เข้ากับบทบาท จะยิ่งทำให้ผู้แสดงสามารถแสดงได้อย่างสวยงาม ตามบทบาทของตัวละคร

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา และบทบาทของกว้างทองในวรรณกรรม เรื่องรามเกียรติ์ จากการศึกษาพบว่า กว้างเป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมชนิดหนึ่ง มีรูปร่างสวยงาม จึงมักเป็นผู้ถูกล่า ทั้งจากสัตว์กินเนื้อและมนุษย์ มนุษย์นั้น มีการล่าสัตว์มายาวนาน ในวรรณกรรมการแสดง จะพบว่าตัวละครเอก มีการติดตามกว้างที่เป็นกว้างแปลงกายมา เพื่อไปพบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ต่อไป ทำให้เกิดเรื่องราว หรือเป็นจุดกำเนิดของเรื่องราว มีเพียงเรื่องศกุนตลา เรื่องสุวรรณสาม ที่ไม่ใช่กว้างแปลงกายและเรื่องศกุนตลาเพียงเรื่องเดียว เป็นกว้างที่มีสีกายเป็นสีดำ เรื่องอื่นเป็นกว้างที่มีตัวละครแปลงกายมา โดยแบ่งเป็น เทพ และอสูร เรื่องที่มีเทพแปลงกายมาเป็นกว้างทอง คือ เรื่องอิเหนา เรื่องอุณรุท เรื่องที่มีอสูรแปลงกายมาเป็นกว้างทอง คือ เรื่องพระเกียรติรถ เรื่องรามเกียรติ์ โดยจัดแสดงเป็นละคร 5 เรื่อง เป็นการแสดงโขน 1 เรื่อง คือรามเกียรติ์ กว้างทอง ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ คือ มาริศ รากษสแห่งกรุงลงกา แปลงกายเป็นกว้างทอง ไปล่อลวงให้นางสีดาหลงใหล นางสีดาก็ทูลอ้อนวอนพระรามให้ไปตามจับ กว้างทองก็ทำที่แผ่นโขนโจนทะยาน พระรามก็แปลงศรไปต้อนกว้างทองล้มลง ก่อนมาริศจะสิ้นใจก็ร้องเตือนเสียงพระรามให้พระลักษมณ์ออกมาช่วย ตามกลอุบายของทศกัณฐ์ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นองค์ความรู้ สอดแทรกในการเรียนการสอน เรื่องพระรามตามกว้างได้

2. ศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการแสดง กวางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบและรูปแบบการแสดงบทบาทกวางทอง ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดพระรามตามกวางนั้น ประกอบไปด้วยบทที่ใช้ในการแสดง ซึ่งมีหลายรูปแบบ แต่ที่ใช้ศึกษาในการทำวิจัยคือบทพระรามตามกวาง ที่ปรับปรุงโดยกรมศิลปากร ผู้แสดงที่ต้องมีพื้นฐานเป็นตัวพระ และมีรูปร่างเล็ก คล่องแคล่วปราดเปรียว เหมาะกับบทบาท การแสดงในช่วงดนตรีปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงประกอบการแสดง เพลงร้องประกอบไปด้วยเพลงแขกไทย เพลงทะเลบ้า เพลงหน้าพาทย์ ประกอบการแสดงมีเพลงร่ำ เพลงเชิดฉิ่ง เพลงเชิด เพลงเชิดฉาน เพลงลา แต่งกายแบบยืนเครื่องพระสมศีระกวางทองเปิดหน้า พร้อมเครื่องประดับ กระบวนท่ารำมีทั้งท่ารำในแม่บท ท่าตีบทตามคำร้อง ท่าเลียนแบบกิริยาธรรมชาติ สามารถนำผลการวิจัย ไปใช้ในการคัดเลือกผู้แสดงบทบาท กวางทองได้ นำองค์ความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนรำชุดพระรามตามกวางได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำหรับนักศึกษา คณาจารย์ สามารถศึกษาความรู้เพิ่มเติมได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอน พระรามตามกวาง ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาเฉพาะบทบาทกวางทอง จึงทำให้ยังมีความสมบูรณ์ไม่เต็มที่ หากมีการศึกษาตัวละครอื่นจะทำให้การแสดงตอนนี้สมบูรณ์ ควรมีการศึกษา บทพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา ทศกัณฐ์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการอนุรักษ์ และเผยแพร่ต่อไป

References

- Krajaechan, P. (2018). *Hunting*. Retrieved October 30, 2021. <https://hmong.in.th/wiki/Over-hunting>. [In Thai]
- Muangbun, W. (2013). Golden Deer in the Mask Dance's Episode of Kidnapping of Sita. *Silapakorn*, 56(3), 56-71. [In Thai]
- Poolsap, S. (2007). *Aesthetics*. Publishing project Kob Fai. [In Thai]
- Sanitwongseni, P. (2000). *Souvenir book for the royal cremation ceremony Thanpuying Phaew Sanitwongseni, national artist*. Prachan Printing. [In Thai]
- Yodnenkaew, P. [Photographer]. (2023). *The chant's shape suddenly fades and turns pale white*. [Photo]. Department of Thai Dance Bunditpatanasilpa Institute. [In Thai]
- . [Photographer]. (2023). *The dance movements from the slow song of the Mae Bot tradition*. [Photo]. Department of Thai dance Bundidpatanasilpa Institute. [In Thai]
- . [Photographer]. (2023). *Dance movements imitating natural gestures*. [Photo]. Department of Thai dance Bundidpatanasilpa Institute. [In Thai]
- . [Photographer]. (2023). *Mural depicting Rama shooting a golden deer with his arrow from the balcony of Wat Phra Si Rattana Satsadaram*. [Photo]. Department of Thai dance Bundidpatanasilpa Institute. [In Thai]
- . [Photographer]. (2023). *Mural of a golden deer from the balcony of Wat Phra Sri Rattana Satsadaram*. [Photo]. Department of Thai dance Bundidpatanasilpa Institute. [In Thai]

- Yodnenkaew, P. [Photographer]. (2023). *Picture of the front and back of the Golden Deer costume*. [Photo]. Department of Thai Dance Bunditpatanasilpa Institute. [In Thai]
- Yupho, T. (1996). *Khon*. Teachers Council Trade Organization. [In Thai]